

Norge på allvar

Få utanför Rotterdam, Oslo eller OMA vet att Space group är ett norskt arkitektkontor sedan fem år. Gary Bates, Gro Bonesmo och Adam Kurdahl – en amerikan, en norska och en dansk – har en gemensam bakgrund som tongivande i OMA:s mest expansiva fas under 90-talet. I fjol vann de över Foreign Office, Zaha Hadid och MVRDV i tävlingen om ny färjeterminal i Tromsø, 2002 fick de första pris i Vestebanetomten – ett projekt som är större än den planerade Oslooperan. Claes Sörstedt träffade de tre för ett samtal i en källare i centralaste Oslo.

Claes Sörstedt: För fem år sedan lämnade ni en arkitektonisk högkonjunktur i Holland för att starta ett eget kontor i Norge. Varför?

Gro Bonesmo: Vi ville komma till en mer neutral miljö efter tio år i Rotterdam. Norge var fortfarande ett oskrivet blad för oss medan Holland var, och har blivit, ännu mer fascinerat av sin självbild och rollen som arkitektonisk hot-spot. Med den intensiva bevakningen av allt holländskt har man nu glidit in i något som väldigt fort kan bli en karikatyr av sig själv.

Adam Kurdahl: Holland är ett extremt pragmatiskt land. För arkitekturen innebär det att ingen diskussion sker bortom det rent sakliga eller objektiva. Men att till varje pris undvika all form av subjektivitet har bokstavligen lett till arkitektoniska akrobatiknummer.

GB: Ja, det är en del i den holländska fresh conservatism-traditionen. Att man som arkitekt distanserar sig genom att se sig mer som en rent objektiv analytiker av fakta än som godtycklig designer. Estetiken och arbetet utgår ifrån tolkningar av olika "datascapes" men med en nästan helt okritisk hållning till själva bearbetningen.

Gary Bates: Att flytta hit var också ett mycket taktiskt beslut. Taktiskt på så sätt att vi i Norge såg en växande ekonomi som efter 30 år med tillväxt har stabiliserats. Taktiskt för att man först nu börjar få både en andra och tredje generation normmän som har studerat och levt utomlands samt har återvänt. Det är de generationer som på allvar har växt in i de nya ekonomiska förutsättningarna.

CS: Bara en av er kommer ursprungligen från Norge. Hur förhåller ni er som kontor till Norge och den norska situationen?

GB: I jämförelse med Holland har Norge givetvis andra problem. Här fokuseras det mycket på rädsla. Inför något nytt är den första reaktionen inte som i Holland: nyfikenhet och intresse. Tyvärr reagerar människor här spontant med oro och rädsla för nya tankesätt, former eller lösningar. Men visst, det är också en annan kultur med helt andra förutsättningar.

GBa: Ja, det märkliga med Norge är att det globalt framstår som en viktig nod i världspolitikens med radikala värderingar. Fast på ett regionalt plan är det samtidigt ett extremt konservativt land. Norge kämpar mer än något annat skandinaviskt land med att förstå sin egen identi-

tet. Det är extremt tydligt i bostadsbyggandet. Ett typiskt exempel är en person i vår närhet som tjänar väldigt bra med pengar som nyss byggde sig ett nytt hus. Han skaffade en stor tomt i den mest exklusiva delen av Oslo bara för att köpa ett kataloghus dit. Vad jag tycker är otroligt märkligt är att hans hus ser ut som en liten stuga. Fast uppförstorad. Det är en socioekonomisk formel; man förstör byggnaden två, tre eller fyra gånger beroende på hur rik du är. Men det ironiska är att det lilla norska huset har fått helt obscena proportioner och har förlorat alla ursprungliga kvaliteter. Det är symptomatiskt för Norges jakt efter en nationell identitet. De håller desperat fast vid en bild och idé om sig själva, även om ingen riktigt vet hur den egentligen ser ut.

GB: Jag tror visserligen att det är mer av ett generellt fenomen. Människor ser, pratar och relaterar fortfarande till arkitektur på ett mycket visuellt och symboliskt sätt. Men det märkliga är att parallellt kan samma människor vara mycket programmatiskt medvetna och ha starka och detaljerade åsikter om säg, en bils prestanda. Istället för att skrämmas av ett helt nytt utseende är det exakt det man vill ha. Tyvärr är den diskussionen nästan helt frånvarande inom arkitekturen där man tenderar att begränsa sig till synliga, välbekanta och traditionella referenser. Det är omöjligt att prata om hus utan att frågan om sadeltaket vara eller inte vara dyker upp.

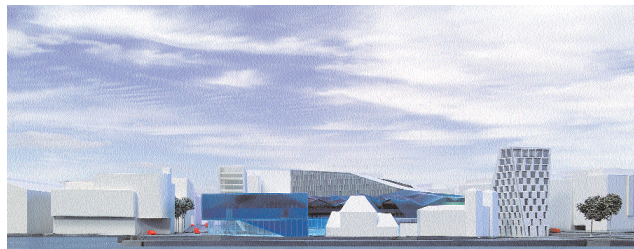
GBa: Men det är samtidigt en möjlighet! När vi kom hit och såg den här norska naiviteten, så såg vi dels en potential och dels ett motstånd. Här i Oslo finns det trafikmiljöer som börjar närma sig de i Hong Kong eller Japan. Men den norska rädslan för urbanitet, trafik, föroreningar är stor och gör att man varken registrerar

1. Vestbanetomten. Reviderat projekt från 2002 års vinnande förslag av Space group och OMA:s gemensamma förslag till 125 000 kvm kontor i centrala Oslo.

2. Interiör från Deichmanske bibliotek i Vestbanetomten. 2002.

3. Vinnande förslag till ny färjeterminal och hotell i Tromsø 2003.

1

2

3

problemen eller tar till vara möjligheterna. Nu börjar man ta itu med problemen, men det är en svår process.

AK: Urbanism, eller planering i allmän bemärkelse, är överhuvudtaget inte särskilt närvarande vare sig i Norge eller i Skandinavien. Länderna är tillräckligt stora för att man inte ska behöva bry sig, det finns för mycket plats att göra fel på.

GBa: Ett problem här är distinktionen mellan urbanism och arkitektur. När arkitekter för 15 år sedan började intressera sig för urbanism igen gjorde de flesta det genom att bara lägga till urbanist till sin titel. Arkitekter använder arkitektur som en definition av urbanism. Kontext tolkas ofta av dem som att tegel på ena sidan gatan gör att det måste vara tegel på andra sidan. Fem våningar i ett kvarter betyder fem våningar i nästa.

CS: Men hur kan ni, som parallellt ritar färjeterminaler, stadsplaner, villor och gör kontorsmöbelprojekt, kritisera andra arkitekter för att expandera verksamheten utanför sin förmodade kompetens?

GBa: Våra bakgrunder och erfarenheter ser olika ut. Det som förenar oss är att vi jobbade på samma kontor. Jag var huvudsakligen vid den asiatiska stadsplaneringsavdelningen på OMA där jag arbetade med väldigt stora urbana projekt. Gro jobbade med mindre till mellanstora projekt och Adam jobbade med stora arkitekturprojekt.

GBa: Hursomhelst är vi mer intresserade av koncept än av skala. Våra gamla holländska projekt sträcker sig ifrån offentliga toaletter på 4 kvm till städer för flera hundratusen invånare i Korea. Men på ett sätt är de konceptuella processerna inte så olika varandra och relaterar till samma kultur, en viss typ av programmatisk prestanda och en tolkning av mänsklig interaktion. Det vi sysslar med relaterar till

många frågor men är inte nödvändigtvis låst i en skala. Det viktiga är att vi är mycket intresserade av gränsöverskridande samarbete mellan olika kompetenser. I varje projekt försöker vi sätta upp specifika och skräddarsydda team. Vi tre är bara en kärna och i varje projekt använder vi oss av vårt internationella nätverk. Det spänner ifrån ingenjörer, marknadsanalytiker, landskapsarkitekter till konstnärer, författare, journalister och grafiska formgivare. Och jobbar vi med möbler tar vi givetvis ta in någon som kan det.

GBa: Just det här är mycket viktigt för vårt kontor. Arkitekturtyrket behöver all hjälp det kan få. Vi försöker att återerövra arkitekternas förlorade initiativ. Vår förmåga att behandla information har ökat enormt de senaste åren. Parallellt har yrkesrollen konstant krympt och marginaliserats. Istället för att reduceras till en konsult bland många vill vi samla all kompetens i en kreativ operativ miljö. Vi kräver mer av oss själva än den förra generationen arkitekter. Om man tar en äldre generation arkitekter, har jag förstått när Gro har berättat för mig, att det fanns en vacker tid då det fanns en överenskommelse om vad som var bra och vackert. Det fanns en konsensus bland nästan alla arkitekter i Skandinavien då: det här är god design.

CS: Jag såg ett av era projekt presenterat som en tidning. Vilken roll spelar presentationen för er?

GBa: En av våra grundidéer på kontoret är kommunikation. Det projekt du menar är en studie av Kristiansand i Sydnorge. När vi nyligen höll på med projektet valde vi att göra presentationen som en tabloid för att nå ut till folk och bilda en förståelse för våra förslag till förändring. 30 000 människor som aldrig tänker på staden på det sätt som vi ser

4

den kunde i tidningen se projektet som en möjlighet och inte som en fara. För Oslotriennalen 2000 gjorde vi en studie om Oslo där vi presenterade vårt scenario i manipulerade flygfotografier som försökte engagera betraktaren. Det var i princip omöjligt att se vilka våra tillägg var och vad som var existerande "naturlig stad". Ett "osynligt projekt" som tvingade läsaren att värdera hela staden på nytt, och inte bara våra tillägg. Flygfotografierna resulterade i en debatt om kontexten och om vad staden kan och inte kan vara. Vi vill beröra och provocera fram reaktioner och öppna för helt nya sätt att läsa stadens potential.

CS: Ni tar avstånd från en ganska kylig och distanserad arkitektur. Har det vackra blivit viktigare?

GBa: Jag tror att det stämmer. Vi är intresserade av att upptäcka det vackra i nya logiker. Det kan handla om att samla information, analysera den och bearbeta lösningarna och sedan implementera estetiska val som förhoppningsvis gör det vackert.

GBa: Vi skäms inte för att göra vackra saker!

GBa: Men att kalla något vackert eller fullt är otroligt subjektivt och inte särskilt intressant att diskutera. När vi talar om prestanda och vårt programmatiska intresse är det aldrig på bekostnad av det vackra.

CS: På vägen hit passerade jag igenom kvarteren kring Vestbanetomten där ert och OMA:s gemensamma förslag vann 2002.

GBa: Ja, det har varit en lång process.

CS: Tävlingsområdet har väldigt märkliga omgivningar, fragmenterade, från senmodernistisk manierism till storvuln tegelmonumentalism.

GBa: Ambitionen i projektet är att explo-

atera det vakuum som har uppstått efter alla olika planeringsgester. Rådhusplatsen från 50-talet, Vikområdet från 70-talet och Aker brygge från 80-talet. Tomten har stått tom i 30 år med parkeringsplats som enda program.

GBa: Vet du att den största kritiken – och det har varit mycket kritik – är att vi inte har varit tillräckligt kontextuella.

CS: Är det huvudkritiken projektet har fått?

GBa: Kritiken har främst riktat sig mot att vi ritade in ett höghus i komplexet. Reaktionen är verkligen ett bra exempel på hur stark idén om den visuella staden är och hur lågt man värderar den performativa staden.

GBa: Och det är en tolv våningars skyskrapa, en tredjedel av Oslo Plaza. Problemet här är att människor bara ser urbanism som placeringen av arkitektoniska objekt i en specifik kontext. Jag vill hävda att urbanism tar in oerhört mycket mer information än så: program, perception, flöden etc. Begrepp som kanske inte är en del av allmänhetens vokabulär. Och tyvärr inte heller en del av många arkitekters vokabulär.

GBa: Höghuset var en del av vår läsning av platsen, den relaterar direkt till skalan vid Rådhusplatsen. Vi utgick ifrån stadsbiblioteket, Deichmanske folkebibliotek, som en första etablering av tomten i en rörelse. Vilket var vår tolkning av det lapptäckte den delen av staden är.

CS: Hur förhåller ni er till den nya politiseringen och den nya aktivistgenerationen mot bakgrund av ert förlutna i det ganska cyniska OMA?

AK: Vi har alltid haft vår ståndpunkt klar, även ifall vi har jobbat åt multinationella företag i Korea. Man arbetar inom en logik men inte nödvändigtvis integrerad i den.

GBa: Men det är lite av det vackra med

4. Tunnel, installation i Groningen, Holland. 2000–01.

5. Hus i Groningen, 2000–01.

Foto Christian Richters

arkitektur. Vi har vår egen position och integritet och kan dra fördel av den friheten. Vi kan ha en provokativ hållning i ett större perspektiv och föreslå och påverka saker i en riktning som inte passar i någons specifika plan.

GBa: Här i Skandinavien förväntar sig alltid beställare att de ska få exakt vad de ber om i tävlingar eller i projekt. Att analysera och kritisera grundförutsättningar och

program händer aldrig här. I allt det vi gör finns en kritisk sida. Bara vinkel, angreppssätt och kraft varierar.

GBa: På Vestbanetomten förväntade sig alla till exempel att få ett vackert objekt eller ett monument. Men vi tryckte på hur enormt viktigt det är att göra ett inklusivt, deinstitutionaliserat vardagsrum i staden, som biblioteket fortfarande är. Det är kanske det allra sista offentliga programmet i staden som inte kostar besökaren något och som aktiverar staden.

GBa: Men den diskussionen har märkligt nog aldrig ägt rum här. Kritiken handlar bara om att det är för mycket volym och att man borde göra en park istället.

1. V-house. Enfamiljvilla vid Oslofjorden, 2000–03. Landskap av W8.
2. V-house. Kök, entréplan.
3. V-house. En trappa ned, öppen spis med fjorden i fonden.

Foto Jereon Musch

1

2

3

CS: Läger ni ned mycket tid på research?

GBa: Ja, enormt. Under en period hade vi en person heltidsanställd för att bara göra research.

AK: Ett problem är att beställaren ofta får veta saker de inte vill veta och än mindre betala för.

GBa: Men research är otroligt viktigt. Vi tror att det bara är kvalitet som betalar sig i ett längre perspektiv. För att kunna kritisera och utveckla projekt måste man undersöka grundförutsättningarna.

CS: Under flera år har ni tävlat intensivt men aldrig byggt något i Norge. Men nu

för några månader sedan flyttade er beställare in i er första norska byggnad. Hur känns det?

GBa: Bra, vi har haft tur. De bästa projekten har alltid fantastiska och engagerade beställare. Det här var en person som vid första mötet bad om en kombination av ett case study house och Bat-mangrottan.

GBa: Projektet byggde mycket på vår läsning av den norska situationen. Vad vi kan och vilken styrka och svaghet som finns i landet. Vissa saker insåg vi att Norge är mycket bra på, som att den

norska varvsindustrin har otroliga produktionsmöjligheter. Men byggindustrin är konservativ och i stort bara fokuserad på träteknik inom bostadsbyggande.

AK: Vi letade länge och hittade en metod som gjorde det snabbt att bygga. Hela takstrukturen i stål är tillverkad på en mekanisk verkstad i Larvik och sedan transporterad i bitar till tomten. Det innebar en snabb produktion och att upp till fyrtio personer kunde arbeta parallellt på byggarbetsplatsen.

GBa: Det fungerade otroligt bra. Vi hade en fest för alla som var involverade i bygget och alla 150 hävdade att det var deras byggnad. Kommunikationen mellan oss och klienten var enormt viktig i det här projektet. Arkitektur handlar om hur man aktiverar beställaren och tillsammans genomför projektet. Vi hade precis en utställning där det vi ställde ut bara var kommunikation mellan klienten och oss.

AK: Vi började arbeta väldigt fritt. Klienten kom med en modell och sa "se inte den här som en design, men som funktioner".

De hade bara vissa specifika önskemål, som betonggolvet och New York-loft-känsla. Golvet och taket gjorde att vi fick två fria landskap med självbärande fasader. De vill ha ett stort hus, men absolut inte pompöst. Från vägen ser man bara två små paviljonger.

GBa: Huset är 600 nästan osynliga kvadratmeter. Folk har letat efter huset utan att hitta det. I motsats till det modernistiska huset som autonomt objekt med möjlighet att bara tolerera en viss stil, en viss smak, blir det här bara bättre ju mer de bor in sig.